

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP GIẢNG DẠY MÔN VĂN HỌC ANH THEO HƯỚNG LẤY NGƯỜI HỌC LÀM TRUNG TÂM

Th.s Nguyễn Thuý Hương
Khoa NN&VH Anh-Mỹ

1. Lý do của việc đổi mới phương pháp

Từ trước đến nay việc dạy môn văn học Anh tại khoa Anh vẫn áp dụng phương pháp diễn giảng (lecture) là chủ yếu, mặc dù trong quá trình dạy cũng có dành thời gian cho sinh viên thảo luận trả lời câu hỏi trong giáo trình cũng như câu hỏi do giáo viên đặt ra trong quá trình phân tích tác phẩm hoặc đoạn trích. Vì quan niệm rằng trình độ về tiếng và văn hoá nền của sinh viên còn có phần hạn chế, nên giáo viên thường sợ các em không thể đọc đoạn trích nguyên bản để phân tích và hiểu thấu đáo vấn đề, mà cần thông qua việc dịch tác phẩm hoặc đoạn trích sang tiếng Việt để dễ hiểu và hiểu sâu hơn trước khi thảo luận. Việc dịch này thường rất mất thời gian, vì trong thực tế số sinh viên có khả năng dịch văn bản văn học tốt không nhiều, kết quả là thời gian dành cho thảo luận ít đi và để kịp lịch trình giáo viên thường phải gọi một số sinh viên trả lời câu hỏi; trong nhiều trường hợp thầy phải làm hộ trò, thậm chí có người còn hình thành thói quen nói chậm để sinh viên chép ý kiến phân tích của thầy làm tư liệu chuẩn bị cho kỳ thi.

Cách dạy truyền thống này vốn là di tích của thời kỳ hiểm sách vở, thông tin, và việc học của sinh viên chỉ dựa vào một nguồn cung cấp thông tin duy nhất là người thầy. Những năm gần đây mọi chuyện đã khác, với nguồn thông tin đa dạng, dồi dào, và với hiểu biết ngày càng tăng của sinh viên việc khuyến khích các em tự học, tự suy nghĩ và tự giải quyết vấn đề được chú trọng, và môn văn học cũng không phải là ngoại lệ. Trong mấy năm trở lại đây một vài giáo viên trong bộ môn đã ít nhiều có những thay đổi về phương pháp truyền thụ, đã có áp dụng việc yêu cầu sinh viên đọc thêm và đưa ra ý kiến đánh giá của mình trước lớp; nhưng về cơ bản việc dạy văn học ở đa số các lớp vẫn chưa có chuyển biến rõ ràng tích cực. Việc tập trung vào đổi mới phương pháp và áp dụng cách dạy phát huy được tính chủ động tích cực và sáng tạo của sinh viên ở phạm vi rộng là điều cấp thiết, nhằm giúp cho sinh viên hình thành thói quen làm việc và suy nghĩ độc lập không ỷ lại vào thầy, đồng thời thay đổi cả cách nghĩ của giáo viên về vai trò của mình với tư cách người hướng dẫn cách làm việc chứ không phải người cung cấp mọi thông tin. Đó là lý do Bộ môn Văn học quyết định thực hiện áp dụng đổi mới phương pháp giảng dạy bộ môn Văn học Anh trong học kỳ 2, năm học 2003- 2004.

2. Nội dung đổi mới

2.1. Biên soạn nội dung bài giảng theo hướng thống nhất và có sử dụng các thiết bị kỹ thuật

Để làm việc này chúng tôi đã phân công mỗi giáo viên phụ trách soạn đề cương bài giảng cho từng tác giả theo lịch trình, gồm ba phần: (1) giới thiệu về tác giả và sáng tác; (2) giới thiệu tác phẩm và đoạn trích, những điểm cần tập trung nhấn mạnh, những câu, đoạn cần lưu ý phân tích, và (3) nội dung thảo luận theo câu hỏi hướng dẫn. Biên soạn đề cương bài giảng là nhằm thống nhất về cơ bản các nội dung cơ bản của mỗi bài học, ngoài ra giáo viên vẫn có thể phát triển thêm dựa trên cơ sở thống nhất đó.*

2.2. Thiết kế qui trình dạy, áp dụng phương pháp truyền đạt mới

Thay cho phương pháp lấy diễn giảng là chủ yếu, thầy đóng vai trò trung tâm trong giờ học, nay tất cả sinh viên được yêu cầu tham gia chủ động và tích cực hơn trong quá trình dạy và học, nội dung các hoạt động lấy người học làm trung tâm gồm:

- ♦ Ngay từ đầu học kỳ mỗi sinh viên đều được giao phần bài đọc ngoài giáo trình để đọc trước và thuyết trình trên lớp (trong khoảng 10- 15 phút) về phần bài đọc đó, sau thuyết trình có thời gian cho đối thoại giữa người nghe và người trình bày để sáng tỏ thêm vấn đề; mỗi buổi học nghe hai sinh viên thuyết trình, thời gian còn lại để giải quyết phần nội dung qui định trong giáo trình. Khi giao phần bài tự nghiên cứu giáo viên chỉ giao số chương, tên tác phẩm và tác giả, sinh viên phải tự đi tìm tài liệu để đọc và chuẩn bị. Khi lên thuyết trình mỗi em phải nộp đề cương chi tiết cho giáo viên và có handout cho các bạn trong lớp để dễ theo dõi khi nghe và đặt câu hỏi.

- ♦ Thay cho việc dịch các trích giảng trong giáo trình, sinh viên được yêu cầu đọc kỹ trước ở nhà để đến lớp sẽ chỉ thảo luận những vấn đề trọng tâm, các bước thảo luận đi từ chuẩn bị cá nhân (làm ở nhà) đến chia nhóm thảo luận trên lớp và giải đáp chung khi cần thiết (trong trường hợp có những vấn đề các em hiểu chưa thấu đáo hoặc thấy quá khó không hiểu). Vai trò của người thầy lúc này chỉ là điều khiển thảo luận, dẫn dắt vấn đề, quản lý thời gian, đưa ra câu hỏi gợi mở và giải thích những vấn đề khó, giải đáp thắc mắc trong thảo luận, tổng kết lại ý kiến. Sinh viên được khuyến khích có ý kiến nhận định độc lập và bảo vệ quan điểm của mình.

2.3. Soạn danh mục tài liệu đọc thêm cho từng tác giả

Ngoài phần bài qui định tự học cho từng cá nhân, còn có tài liệu qui định đọc thêm chung đối với mỗi tác giả, do giáo viên phụ trách soạn nội dung đề cương bài giảng về tác giả đó chịu trách nhiệm lựa chọn. Trong phần này chúng tôi cũng chỉ nêu tên tác phẩm yêu cầu đọc thêm và soạn câu hỏi để giúp các em tìm hiểu vấn đề, còn việc tìm tài liệu cũng để cho sinh viên chủ động làm.

2.4 Thiết kế qui trình kiểm tra đánh giá thích hợp với phương pháp giảng dạy mới

Để đánh giá nỗ lực của sinh viên chính xác hơn, công bằng hơn và khuyến khích được tính chủ động tích cực của sinh viên, trong việc kiểm tra đánh giá chúng tôi cũng có áp dụng một số thay đổi như sau:

- Điểm cho phần thuyết trình trên lớp của sinh viên được chính thức lấy thay thế cho bài kiểm tra giữa kỳ truyền thống, ngoài ra trong quá trình học, sinh viên nào có nhiều tích cực tham gia thảo luận đóng góp ý kiến cũng sẽ được cộng thêm điểm (nhiều nhất là 01 điểm, cộng thêm vào điểm giữa kỳ).

- Bài thi hết học phần vẫn giữ nguyên không thay đổi. Hình thức vẫn là open book exam để tránh quay còp và tạo điều kiện cho sinh viên trình bày theo cách hiểu của mình.

Qui định chung cho cả bộ môn không cho làm niên luận thay cho thi học phần, vì (1) Học kỳ này sinh viên mới bắt đầu làm quen với bộ môn và bước đầu tìm hiểu cách học, nếu cho làm niên luận khả năng các em chỉ đi sao chép là rất lớn và như vậy không đánh giá được chính xác (điểm niên luận thường cao hơn điểm thi) và không đảm bảo tính công bằng khách quan;

(2) chưa có cơ sở thuyết phục để quyết định sinh viên nào đủ điều kiện làm niên luận thay cho thi hết học phần, nếu chỉ dựa vào điểm các môn thực hành tiếng thì chưa đủ, vì không đánh giá được khả năng cảm nhận văn học và viết tiểu luận về văn học.

3. Quá trình thực hiện

3.1. Việc biên soạn đề cương bài giảng đã được thực hiện ngay từ đầu học kỳ để có cơ sở thống nhất cho giáo viên áp dụng, tuy nhiên do điều kiện dạy ở B4 không thuận lợi cho việc dùng OHP nên mới chỉ dừng lại ở việc thống nhất nội dung bài giảng theo từng tác giả. Chúng tôi sẽ họp góp ý bổ sung cho từng phần để hoàn chỉnh một bộ đề cương chính thức trước khi in giấy trong phát cho giáo viên sử dụng vào năm học tới, khi điều kiện hội trường lớp học cho phép sử dụng phương tiện kỹ thuật thuận lợi hơn.

3.2. Áp dụng qui trình và phương pháp truyền đạt lấy người học làm trung tâm

- Việc giao bài cho sinh viên đọc và làm thuyết trình không gặp khó khăn gì từ phía sinh viên, nhưng cách làm của giáo viên không được thống nhất, vì quan điểm và cách nhìn nhận vấn đề khác nhau, và vì thực tế việc áp dụng phương pháp mới cũng có nghĩa là người thầy phải làm việc nhiều hơn, phải đọc nhiều hơn nên không phải ai cũng thấy thích thú điều này. Có giáo viên vẫn lấy việc xung phong dịch bài của sinh viên làm cơ sở cho điểm giữa kỳ, có người cho làm thuyết giảng, nhưng chỉ dừng lại ở mức độ một vài sinh viên nói về cuộc đời và sự nghiệp sáng tác của tác giả, không khích lệ được suy nghĩ độc lập của sinh viên. Trong thực tế chúng tôi mới chỉ áp dụng được cách làm này trong 10/18 lớp của K35. Ở những lớp đã thực hiện giao việc cho sinh viên tự nghiên cứu để làm thuyết trình trước lớp, kết quả rất khả quan. Các em không gặp khó khăn gì trong việc tự tìm tài liệu, có nhiều em còn chịu khó lấy tranh ảnh từ mạng để minh họa làm cho phần thuyết trình của mình sinh động hấp dẫn hơn. Cách làm của các em cũng tương đối phong phú, cẩn thận. Phần phát vấn, thảo luận sau thuyết trình cũng sôi nổi, nhất là vào những chương hay và người trình bày gây được hứng thú cho người nghe. Các em tỏ ra quan tâm và tích cực, thích thú được tự nghiên cứu và thuyết trình, trình bày ý kiến riêng của mình.

- Phần thảo luận câu hỏi trong chương trình qui định: Do thời gian dành cho thuyết trình mỗi buổi chiếm khoảng 30- 40/ 90 phút, nên sinh viên bắt buộc phải đọc bài và chuẩn bị trước phần câu hỏi thảo luận ở nhà. Tất nhiên không phải em nào cũng chăm chỉ và tích cực, nhưng với yêu cầu như vậy sinh viên bớt ỷ lại vào thầy hơn. Các buổi thảo luận mang tính dân chủ, trao đổi giữa thầy và trò, giữa trò và trò nhiều hơn, các em cảm thấy thoải mái mạnh dạn trình bày ý kiến nhận định của mình, cách hiểu của mình, chứ không còn chỉ là thầy giảng giải và áp đặt quan điểm cho trò. Khi có những bất đồng về nhận định và cách hiểu câu chữ, ý nghĩa... nhiều khi các em tự giải thích, tranh luận với nhau, giờ học do đó sôi nổi hiệu quả hơn.

Chúng tôi đang chuẩn bị soạn bản thảo dò ý kiến để lấy ý kiến phản hồi của sinh viên về phương pháp dạy mới (tuần 15) để năm tới có thể điều chỉnh cách làm cho thích hợp và hiệu quả hơn; Việc đổi mới phương pháp giảng dạy này có thể mở rộng áp dụng cho môn văn học Mỹ vào học kỳ 1 năm tới, vì bản chất mục đích môn học như nhau và sau một học kỳ học môn văn học Anh sinh viên K35 cũng đã quen với cách dạy và học này.

3.3. Quy định tài liệu đọc thêm

Mặc dù với mỗi tác giả đã có soạn phần tài liệu đọc thêm, nhưng việc thực hiện vẫn còn chưa ổn lắm vì những lý do sau đây:

- Mặc dù khi họp phân công soạn đề cương bài giảng và tài liệu đọc thêm đã có yêu cầu qui định cho sinh viên đọc thêm cả tác phẩm trọn vẹn của cùng tác giả, nhưng có giáo viên vì không có sách và không tìm được nguyên bản tác phẩm khác nên đã lấy ngay một vài chương của cùng tác phẩm trong chương trình làm phần đọc thêm, không phát huy được tác dụng tích cực của hoạt động này.

- Việc sinh viên có đọc thêm như yêu cầu hay không là hoàn toàn tùy thuộc vào ý thức tự giác của từng em. Chúng tôi vẫn chưa tìm ra được cách nào hữu hiệu để kiểm tra xem sinh viên có đọc thêm hay không. Cũng có những sinh viên tự quan tâm tìm sách đọc, nhưng không nhiều, vì thực tế các em chỉ làm những gì có kiểm tra đánh giá, có lẽ một phần vì các em phải học nhiều môn khác nhau, quá bận rộn, phần vì việc đi tìm tài liệu đọc thêm cũng tốn thời gian và tiền bạc.

3.4. Qui trình kiểm tra đánh giá

Xuất phát từ sự thiếu thống nhất trong việc áp dụng qui trình dạy mới (về phía giáo viên), nên việc cho điểm thuyết trình thay cho đầu điểm giữa kỳ cũng chỉ áp dụng được với 10/18 lớp*; bài thi hết học phần chúng tôi vẫn sẽ thực hiện theo như dự định vì thực tế cách ra đề và chấm bài hết học phần như thế đã được thực hiện từ vài năm nay. Nhưng trong việc chấm bài năm nay sẽ lấy nội dung đề cương bài giảng thống nhất làm căn cứ đánh giá chủ yếu.

4. Kết luận

Đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng lấy người học làm trung tâm không phải là chuyện mới mẻ gì, vì trong giáo viên không ít người đã tự thực hiện việc này từ nhiều năm nay. Điều mới mẻ ở đây là việc thực hiện đồng bộ và có tổ chức tất cả các khâu liên quan, từ biên soạn tập đề cương bài giảng thống nhất, đến áp dụng qui trình truyền đạt mới nhằm phát huy tính chủ động tích cực của sinh viên, và đưa ra qui trình đánh giá có tính liên tục, đảm bảo chính xác và công bằng hơn. Tuy nhiên, quá trình thực hiện còn có những điều chưa được như mong muốn, vì muốn đổi mới trước hết người dạy phải thay đổi cách tư duy và thói quen làm việc của mình, phải thực sự muốn làm và không ngại mất thời gian, và phải tin vào khả năng làm việc độc lập của sinh viên, biết cách động viên và lắng nghe ý kiến của các em. Thay đổi không phải là việc dễ làm và có thể làm ngay trong một hai ngày, hạn chế là điều không tránh khỏi, nhưng việc áp dụng cách làm mới cho thấy thực sự có hiệu quả tích cực đối với sinh viên trong việc dạy và học bộ môn. Việc mở rộng áp dụng đổi mới qui trình dạy, học và kiểm tra đánh giá là điều nên làm và phải làm. Sau khi rút kinh nghiệm từ thực tế thực hiện trong học kỳ này Bộ môn chúng tôi sẽ làm triệt để và toàn diện cho những năm tới, hầu góp phần cải thiện không khí học tập nghiên cứu trong sinh viên và nâng cao chất lượng giảng dạy chung ở khoa chúng ta.